

linus), желтоголовую трясогузку (*Motacilla citreola*), чечевицу (*Carpodacus erythrinus*).

Несмотря на исключительное для хозяйственно используемых земель обилие и разнообразие птиц, данная территория находится в критическом положении. Гидрорежим МЗ зависит от прилегающих рыбноводных прудов и ситуации на торфоразработках выше по течению р. Згар и в настоящее время заболоченной, но в перспективе осушаемой ее поймы. К МЗ также прилегает значительный массив старого леса с участками 50–100-летних елей. Один из основных охраняемых видов — серый гусь — вне периода размножения и линьки кормится на окружающих полях.

Для сохранения птичьего разнообразия данной территории необходима регламентация хозяйственной деятельности и всех возможных изменений на территории, по крайней мере в 10 раз большей, причем возможно сохранение на этой территории большинства видов пользования, кроме существенных преобразований (осушение, вырубка, выжигание, затопление). Целесообразно сохранение как охотничьего, так и рыбноводного хозяйства, так как сейчас именно они осуществляют основную охрану территории. Также необходимо усиление охраны и повышение статуса МЗ, более четкая регламентация

охоты и, возможно, регуляция численности потенциально вредящих рыбному хозяйству серебристой чайки и баклана. В целом территория в окрестностях МЗ может стать основой ландшафтного заказника либо частью национального парка, способных решать проблему охраны не только отдельных видов, но и всего комплекса в целом.

Литература

- Грищенко В.М., Гаврилюк М.Н., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (1997): Орнітофауна заказника “Урочище В’язове” (Київська область) та його околиць. - Заповідна справа в Україні. 3 (2): 51-55.
- Грищенко В.Н., Сорокун К.Н., Горошко О.А. (1991): О гнездовании большого баклана под Киевом. - Орнитология. М.: МГУ. 25: 155.
- Гудина А.Н. (1996): О редких и малоизученных птицах верхний Каховского водохранилища. - Праці Укр. орнітол. т-ва. Київ. 1: 218-220.
- Исаков Ю.А. (1972): Распространение и численность популяции серого гуся в СССР. - Гуси в СССР. Тарту. 60-73.
- Лопарев С.А., Мельничук В.А., Разумовский Б.И. (1995): Серый гусь (*Anser anser*) на рыбноводных прудах поймы реки Згар. - Новые исследования по гусям Палеарктики. Запорожье. 106-108.
- Лысенко В.И. (1991): Фауна Украины. Т. 5. Вып. 3. Гусеобразные. Киев: Наукова думка. 1-203.
- Разумовский Б.И. (1977): Популяция серого гуся в верховьях р. Згар. - VII Всесоюзная орнитологическая конференция. Киев. 98.

ОРНІТОФАУНА ЗАКАЗНИКА “УРОЧИЩЕ В’ЯЗОВЕ” (КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ) ТА ЙОГО ОКОЛИЦЬ

В.М. Грищенко, М.Н. Гаврилюк, Є.Д. Яблоновська-Грищенко

Канівський природний заповідник, Черкаський університет

Орнітологічний заказник місцевого значення “Урочище В’язове” був створений за проектом дружини по охороні природи Київського університету у 1988 р. Він знаходиться на північ від с. Проців Бориспільського району тепер у Процівському лісництві Бориспільського держлісгоспу. Площа заказника — 336,0 га (Грищенко, 1987; Борейко та ін., 1997).

Заказник розташований у заплавному лісі лівого берега Дніпра. Більшу частину його займає заболочений вільшаник. З півдня заказник підходить до околиць с. Проців. На схід від нього на терасі тягнеться смуга соснового лісу, на захід — луки. Завдяки частковому одамбуванню берегів при створенні Канівського водосховища від південної околиці Києва до с. Кійлов збереглася смуга заплавної луки шириною від 1–2 до 5 км. В середній її частині проходить широкі стариці Дніпра. Луки регулярно затоплюються весною.

Матеріал для даного повідомлення зібраний протягом 1986–1989 і 1992–1997 рр. Дослідження проводилися під час 12 експедицій та 1–2-

денних виїздів у різні пори року з березня по листопад. Виявлення складу орнітофауни було досить повним, хоча деякі пролітні і зимуючі види можуть бути й не враховані. У 1986–1989 рр. у проведенні досліджень також брали участь І.О. Галінська, О.А. Горошко, І.І. Нечай, Г.М. Сорокун та інші члени дружини по охороні природи Київського університету. З 1993 р. на даній території авторами проводяться регулярні моніторингові спостереження за міжнародною програмою моніторингу хижих птахів і сов Європи (Jahresbericht..., 1995, 1996) і за програмою моніторингу популяцій білого і чорного лелек в Україні (Грищенко, 1994; Моніторинг..., 1995а, 1995б, 1997).

Всього на обстеженій території було виявлено 132 види птахів, з них — 99 у заказнику (табл. 1). Нижче ми наводимо більш детальну інформацію для найбільш цікавих видів.

Великий баклан (*Phalacrocorax carbo*). 7.06.1986 р. було виявлено 2 гнізда в колонії капелі (Грищенко и др., 1991). Вони були збудовані

Таблиця 1

Орнітофауна заказника “Урочище В’язове” та навколишніх луків

Вид	Заказник		Сусідні луки	
	Статус	Зустрі- чальність	Статус	Зустрі- чальність
1	2	3	4	5
<i>Podiceps nigricollis</i>	-	-	Гн	+
<i>P. cristatus</i>	-	-	П	+
<i>Phalacrocorax carbo*</i>	(Гн)	+	-	-
<i>Botaurus stellaris</i>	-	-	Гн	+
<i>Nycticorax nycticorax*</i>	(Гн)	+	-	-
<i>Egretta alba*</i>	(Гн)	+	Г	++
<i>E. garzetta*</i>	(Гн)	+	-	-
<i>Ardea cinerea*</i>	Гн	+++	Г	+++
<i>Ciconia ciconia*</i>	Гн	+	Г	++
<i>C. nigra*</i>	(Гн)	+	Г	+
<i>Anser anser</i>	П	++	П	++
<i>A. albifrons</i>	П	++	П	++
<i>A. fabalis</i>	П	+	П	+
<i>Anas platyrhynchos</i>	Г	+	Гн	+
<i>A. querquedula</i>	Г	+	Гн	+
<i>A. clypeata</i>	-	-	Гн	+
<i>A. acuta</i>	-	-	П	+
<i>Aythya ferina</i>	-	-	Г, Гн?	+
<i>Milvus migrans*</i>	Гн	+	Г	+
<i>Accipiter gentilis*</i>	Гн, Зм	+	Г, Зм	+
<i>A. nisus</i>	Г, П, Зм	+	Г, П, Зм	+
<i>Buteo buteo*</i>	Гн	+	Г	+
<i>B. lagopus</i>	Зм	+	Зм	+
<i>Hieraaetus pennatus</i>	Гн?	+	Г	+
<i>Aquila pomarina</i>	Гн?	+	Г	+
<i>Haliaeetus albicilla*</i>	Гн ¹ , Зм	+	Г	+
<i>Circus pygargus</i>	З	+	Г	+
<i>C. aeruginosus</i>	З	+	Г	++
<i>Falco subbuteo</i>	Гн ¹	+	Г, П	+
<i>F. vespertinus</i>	-	-	П	+
<i>Coturnix coturnix</i>	-	-	Гн	++
<i>Crex crex</i>	-	-	Гн	++
<i>Gallinula chloropus</i>	Гн?	+	Гн	+
<i>Fulica atra</i>	-	-	Гн	+
<i>Grus grus</i>	П	+	П	+
<i>Haematopus ostralegus*</i>	-	-	Гн	+
<i>Vanellus vanellus</i>	-	-	Гн	++
<i>Tringa totanus</i>	-	-	Гн	++
<i>T. ochropus</i>	Гн	+	Г	+
<i>T. nebularia</i>	-	-	П	++
<i>T. glareola</i>	-	-	П	++
<i>Limosa limosa*</i>	-	-	Гн	++
<i>Gallinago gallinago</i>	-	-	Гн	+
<i>Larus ridibundus*</i>	З	++	Гн	++
<i>L. canus</i>	З	+	П	++
<i>L. argentatus</i>	З	+	Г, П	++
<i>Chlidonias nigra*</i>	З	+	Гн	++
<i>Ch. leucoptera*</i>	З	+	Гн	+
<i>Ch. hybrida*</i>	З	+	Гн	+
<i>Sterna hirundo*</i>	З	+	Гн	++
<i>S. albifrons</i>	-	-	Г	+
<i>Columba palumbus*</i>	Гн	++	Г	+

вані на одному з великих дубів на кінцевих гілках у верхній частині крони. Птахи носили їжу пташенят, літаючи за нею на Канівське водосховище. В наступні роки баклани на гніздуванні нами у В’язовому ні разу не спостерігалися. Очевидно, це пов’язано з тим, що утворилась постійна колонія бакланів на водосховищі нижче по течії — на острівці неподалік від гирла р. Трубіж. Вперше 2 гнізда тут були виявлені якраз у 1987 р. (Лопарев, Батова, 1997).

Квак (*Nycticorax nycticorax*). Спочатку в колонії чапель гніздилося до 5–10 пар квака, але згодом чисельність його почала швидко падати (табл. 2). У 1992–1997 рр. на гніздуванні нами ці чаплі вже не спостерігалися.

Велика біла чапля (*Egretta alba*). У 1986 р. в колонії чапель гніздилася одна пара. В наступні роки на гніздуванні в заказнику ці чаплі нами вже не спостерігалися. На луках же вони постійно з’являються в невеликій кількості, годуючись на старицях і озерах. Судячи з напрямку польотів окремих птахів і груп, місце гніздування знаходиться на водосховищі на північний захід від заказника.

Мала біла чапля (*E. garzetta*). За даними Г.В. Фесенка (1984), у 1983 р. в колонії біля Процева була виявлена пара птахів, яка вивела 3 пташенят. Нами цей вид ні разу не спостерігався.

Сіра чапля (*Ardea cinerea*). На території заказника “Урочище В’язове” знаходиться одна з найбільших у північних областях України колоній чапель. Чисельність її за роки спостережень коливалась у межах 200–400 пар (табл. 2). Колонія знаходиться на узліссі дубово-вільхового лісу з домішкою білої верби, в’яза, ясена і деяких інших дерев на відстані близько кілометра від дачного селища на околиці с. Проців. В районі колонії збереглися велетенські дуби віком по кілька сотень років. Більшість гнізд знаходиться на 6 таких дубах. Кількість їх на окремих деревах коливалась у різні роки від 15 до 62. А в 1994 р. на одному з таких дубів було обліковано аж 74 гнізда сірої чаплі. Старі дуби з гніздами станов-

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
<i>C. oenas</i>	П	+	П	+
<i>Streptopelia turtur</i> *	Гн	++	Г	+
<i>Cuculus canorus</i>	Гн	+	Гн	+
<i>Asio otus</i>	Гн	+	Г	+
<i>A. flammeus</i>	?	+	-	-
<i>Strix aluco</i> *	Гн	+	Г	+
<i>Athene noctua</i>	-	-	Г	+
<i>Caprimulgus europaeus</i>	Гн	+	Г	+
<i>Apus apus</i>	Г	++	Г	++
<i>Alcedo atthis</i>	-	-	Гн	+
<i>Merops apiaster</i>	Г	+	Г	+
<i>Upupa epops</i>	Гн	+	Г	+
<i>Jynx torquilla</i>	Гн	++	Г	+
<i>Picus canus</i>	Гн, Зм	+	Г	+
<i>Dryocopus martius</i>	Гн, Зм	+	-	-
<i>Dendrocopos major</i> *	Гн, Зм	++	Г	+
<i>D. medius</i>	Гн, Зм	+	-	-
<i>D. minor</i>	Гн, Зм	+	Г	+
<i>Alauda arvensis</i>	-	-	Гн	+++
<i>Riparia riparia</i>	Г	+	Г	+++
<i>Hirundo rustica</i>	Г	++	Г	+++
<i>Delichon urbica</i>	Г	+	Г	+
<i>Anthus trivialis</i>	Гн	++	Гн	+
<i>Motacilla flava</i>	-	-	Гн	+++
<i>M. alba</i>	Гн	+	Гн	+
<i>Lanius collurio</i> *	Гн	++	Гн	++
<i>L. minor</i>	-	-	Гн	+
<i>L. excubitor</i>	Зм	+	Зм	+
<i>Troglodytes troglodytes</i>	Гн	++	-	-
<i>Locustella luscinioides</i>	-	-	Гн	+
<i>Acrocephalus palustris</i>	-	-	Гн	++
<i>A. schoenobaenus</i>	-	-	Гн	++
<i>A. arundinaceus</i>	-	-	Гн	++
<i>Hippolais icterina</i>	Гн	+	-	-
<i>Sylvia atricapilla</i> *	Гн	++	-	-
<i>S. communis</i>	-	-	Гн	+
<i>S. borin</i>	-	-	Гн	+
<i>Phylloscopus collybita</i>	Гн	++	Г	++
<i>Ph. trochilus</i>	Гн	++	Г	++
<i>Ph. sibilatrix</i>	Гн	++	-	-
<i>Regulus regulus</i>	Зм	++	-	-
<i>Ficedula albicollis</i>	Гн	+	-	-
<i>Saxicola rubetra</i>	-	-	Гн	++
<i>Oenanthe oenanthe</i>	-	-	З	+
<i>Phoenicurus ochruros</i>	-	-	З, П	+
<i>Erithacus rubecula</i>	Гн	+++	З	+
<i>Luscinia luscinia</i>	Гн	++	Гн	++
<i>Turdus pilaris</i> *	Гн	++	Г	++
<i>T. merula</i> *	Гн	+++	Г	++
<i>T. philomelos</i> *	Гн	+++	Г	++
<i>T. iliacus</i>	Гн	++	-	-
<i>Aegialos caudatus</i>	Гн, Зм	++	Г, Зм	+
<i>Parus palustris</i>	Гн, Зм	++	Г, Зм	+
<i>P. cristatus</i>	Гн ¹ , Зм	+	-	-
<i>P. ater</i>	Зм	+	-	-
<i>P. major</i> *	Гн, Зм	+++	Г, Зм	++
<i>P. caeruleus</i>	Гн, Зм	++	Г, Зм	+

лять основу колонії. На периферії гнізда знаходяться на молодших дубах, а також вільхах і вербах.

У 1997 р. чаплі залишили старе місце гніздування і переселилися в чагарники на луках на відстані близько кілометра від нього. Причина цього поки що залишається незрозумілою. На території старої колонії не проводилися рубки лісу або інші подібні лісгосподарські заходи, які могли б відлякати птахів. Нічого не виграли чаплі і в плані зручності побудови гнізд та їх безпеки. Колонія тепер знаходиться у кущах верби відкрито на луках всього за півкілометра від дач. Гнізда побудовані низько над землею на тонких гілках. По краю колонії деякі гнізда знаходяться на висоті всього півметра-метр. Пташенята в них легкодоступні і для людей, і для хижаків.

Білий лелека (*Ciconia ciconia*). Лелеки до останнього часу гніздилися в колонії чапель. Ще одне гніздо знаходилося неподалік від неї на узліссі. Спочатку тут було до 3–5 пар, потім чисельність знизилася. У 1995–1996 р. на території колонії було заселене вже лише 1 гніздо. У 1997 р. після того, як чаплі переселилися в інше місце, лелеки в колонії та біля неї зовсім не гніздилися. В цілому на пробній ділянці (с. Проців і околиці) чисельність білого лелеки залишається стабільною за рахунок збільшення кількості гнізд у селі.

На луках біля урочища В'язового практично щороку тримаються зграї білих лелек, що не розмножуються. 7–8.06.1986 р. ми спостерігали зграю близько 40 птахів (Грищенко, 1988). В наступні роки чисельність бродячих лелек була дещо нижчою. Вона коливалась від 5–10 до 20 особин. На ночівлю лелеки, як правило, збиралися на сухих дубах на узліссі поблизу колонії чапель.

Чорний лелека (*C. nigra*). 7.06.1986 р. один дорослий птах спостерігався серед чапель, які злетіли під час обліку гнізд у колонії. Гніздо того разу відшукати не вдалося. Воно було знайдене лише 15.11.1987 р. у заболоченому вільшанику північніше колонії чапель. Наступного року гніздо виявилось

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
<i>Sitta europaea</i> *	Гн, Зм	++	Г, Зм	+
<i>Certhia familiaris</i>	Гн, Зм	++	-	-
<i>Emberiza citrinella</i> *	Гн, Зм	++	Гн, Зм	++
<i>E. schoeniclus</i>	-	-	Гн	+
<i>Fringilla coelebs</i> *	Гн	+++	Гн	+
<i>F. montifringilla</i>	П, Зм	+	-	-
<i>Chloris chloris</i>	Гн	++	Гн	+
<i>Spinus spinus</i>	П, Зм	+++	П, Зм	++
<i>Acanthis flammea</i>	П, Зм	+	П, Зм	+
<i>A. cannabina</i>	Гн	+	Гн	+
<i>Carduelis carduelis</i>	Гн	++	Г	++
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	П, Зм	+++	П, Зм	+++
<i>Coc. coccothraustes</i>	Гн	++	-	-
<i>Passer montanus</i>	З	+	Г	++
<i>Sturnus vulgaris</i> *	Гн	++	Г, П	+++
<i>Oriolus oriolus</i>	Гн	++	З	+
<i>Garrulus glandarius</i> *	Гн, Зм	++	Г	+
<i>Pica pica</i>	Г, Зм	++	Гн, Зм	+
<i>Nucifraga caryocatactes</i>	З	+	З	+
<i>Corvus cornix</i> *	Гн	+	Гн	+
<i>C. frugilegus</i>	З	+	Г	++
<i>C. monedula</i>	З	+	Г	+
<i>C. corax</i> *	Гн	+	Г	+

Позначення в таблиці: Гн — гніздиться, Г — у гніздовий період лише годуються на даній території, З — залітний вид, П — пролітний, Зм — зимуючий, (Гн) — поодинокі випадки гніздування або види, які перестали гніздитися; + — малочисельний вид, ++ — звичайний, +++ — багаточисельний. Зірочкою позначені види, для яких були знайдені гнізда.

¹ — гніздиться за межами заказника.

не зайнятим і невдовзі було зруйноване вітром. Очевидно, це було острівне тимчасове гніздування, яке досить характерне для чорного лелеки. Південна межа гніздового поширення його в Київській області проходить через Макарівський, Бородянський і Вишгородський райони (Grishchenko, in press). У наступні роки нами спостерігалися лише бродячі птахи, що не розмножувалися, хоча можливість гніздування тут

Таблиця 2

Кількість заселених гнізд основних видів у колонії чапель на території заказника

Рік	<i>A. cinerea</i>	<i>N. nycticorax</i>	<i>C. ciconia</i>
1986*	250-300	5-10	3-5
1987	б.л. 240	?	3-5
1988	250	2	3
1989	334	?	3
1992	380	-	2-3
1993	364	-	2
1994	268	-	2
1995	285	-	1
1996	247	-	1
1997**	200-250	-	-

* У 1986 р. в колонії гніздилися також 2 пари великого баклана і 1 — великої білої чаплі.

** Див. пояснення в тексті.

чорного лелеки у майбутньому цілком реальна. Біотопи для нього у В'язовому дуже сприятливі.

18–21.06.1994 р. на луках біля заказника спостерігалася група з 5 чорних лелек (1 дорослий птах і 4 молодих). Вони годувалися на лучних озерах і пересихаючих дрібних водоймах, що залишилися після повені (Грищенко, 1995). Ще раз поодинокий бродячий птах відмічений 25.06.1995 р.

Орел-карлик (*Hieraetus pennatus*). В останні роки можливо загіздилася пара на території заказника, або в навколишніх лісах. 25.06.1995 р. пара орлів-карликів темної форми спостерігалася над колонією чапель. 25.06.1996 р. один птах відмічений над луками. До 1995 р. орел-карлик нами тут ні разу не спостерігався.

Малий підорлик (*Aquila pomarina*). В останні роки очевидно загіздилася пара на території заказника, або в навколишніх лісах. 24 і 25.06.1996 р. поодинокі птахи неодноразово спостерігалися над луками і узліссям. 24.06.1996 р. відмічена і пара підорликів: птахи летіли з луків у ліс, один з них із здобиччю в лапах. 1.07.1997 р. над луками ширяла пара птахів, пізніше двічі спостерігався одинокий підорлик.

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). У 1986–1989 рр. в районі урочища В'язового регулярно зустрічалися поодинокі молоді та дорослі орлани, але, незважаючи на ретельне обстеження території, гніздо нам тоді виявити не вдалося. Воно було знайдене лише 9.11.1992 р. трохи північніше заказника на узліссі заростаючої вирубки. Пара орланів токувала біля нього і носила гілки до гнізда (Грищенко и др., 1994). За даними працівників лісового господарства, птахи почали гніздитися тут у 1991 чи 1992 рр. У 1994, 1995, 1997 рр. у цьому гнізді виросло по одному пташеняті, у 1993 і 1996 рр. гніздування було неуспішним.

Деркач (*Crex crex*). Чисельність цього птаха на луках між селами Проців і Вишеньки досить висока. У зв'язку з швидким і повсюдним скороченням чисельності деркача збереження таких місць набуває особливої ваги. 30.06.1997 р. нами був проведений облік цих птахів після заходу сонця. На ділянці приблизно 2 км² заплавлених луків було зареєстровано 12 токуючих самців, тобто 6 на 1 км².

Болотяна сова (*Asio flammeus*). Один птах спостерігався 9.11.1992 р. на вирубці біля північної межі заказника. Статус виду залишається

поки що неясним. Можливо, ці сови з'являються тут лише на прольоті або зимують.

На луках біля с. Проців велика кількість стариць і заплавлених озер, висока різноманітність біотопів, тому тут надзвичайно багата і лучна орнітофауна. 8.06.1986 р. на одному з лучних озер між с. Проців і водосховищем нами була виявлена колонія, у якій гніздилося близько 100 пар звичайного мартина (*Larus ridibundus*) і 30–50 пар річкового крячка (*Sterna hirundo*). Тут же в колонії трималися чорношиї норці (*Podiceps nigricollis*). Через кілька років, коли дачі підійшли впритул до цього місця, колонія зникла. Мартини і крячки гніздяться в різних місцях і зараз, але можливостей для успішного виведення потомства у них вже набагато менше. Так, у 1994 р. була висока і затяжна повінь. Звичайні мартини і річкові крячки загніздилися на виступаючому з води острівці. Коли ж спала повінь, це місце опинилося якраз посеред пасовища. 20.06 ми спостерігали тут велику кількість роздавлених коровами яєць і пташенят. Загинули якщо не всі, то переважна більшість гнізд. Птахи починали гніздитися повторно в інших місцях і також не завжди вдало. 19.06 було знайдене гніздо річкового крячка з яйцями на самій стежці біля стариці. Висока чисельність тут також болотних крячків і куликів. За нашими підрахунками 30.05.1993 р., на невеликій ділянці луків площею близько 1,5 км² між дамбою від с. Проців до водосховища і старицею гніздилося до 100 пар білокрилих крячків (*Chlidonias leucoptera*), 30–50 — чорних (*Ch. nigra*), 3–5 — білощоких (*Ch. hybrida*), не менше 20–30 пар великих веретенників (*Limosa limosa*).

Коли спадає повінь, луки стають важливим місцем годівлі для багатьох видів птахів. Суцільне водяне дзеркало розпадається кінець-кінцем на окремі озера, які поступово міліють і пересихають, через те концентрація різноманітних харчових об'єктів у них весь час збільшується. 18–21.06.1994 р. ми спостерігали на таких пересихаючих озерах скупчення з десятків сірих чапель і річкових мартинів, разом з якими годувалися великі білі чаплі, білі і чорні лелеки, річкові крячки, шпаки (*Sturnus vulgaris*) (Грищенко, 1995).

Заказник “Урочище В'язове” має значення передусім для охорони природного комплексу заплавлених лісів середнього Дніпра, які були знищені на значній території завдяки створенню каскаду водосховищ, та для збереження місць гніздування ряду рідкісних видів птахів і великої колонії чапель. Для того, щоб взяти під охорону місце гніздування орлана-білохвоста, необхідно розширити його територію, включивши до складу заказника кілька кварталів лісу з

північного боку. Можна спробувати також прибавити орланів на охоронювану територію шляхом побудови штучних гніздівель.

Головна загроза для заказника та природного комплексу луків зараз — розширення дачних селищ. У перші роки нашої роботи тут дачі займали ще невелику територію вздовж околиць с. Проців. Зараз же вони тягнуться практично вздовж усіх дамб, у кількох місцях виходять на луки. Завдяки цьому вже зникли колонії мартинів і крячків на заплавлених озерах, значно знизилася чисельність куликів.

Ділянку луків від с. Вишеньки до с. Кійлов доцільно віднести до важливих місць проживання птахів (ІВА — Important Bird Areas). За міжнародними критеріями виділення ІВА (Микитюк, 1995) вона проходить принаймі як територія з високою чисельністю деркача (категорія А1). Але з нашої точки зору до ІВА треба включити також і сусідній лісовий масив, який становить з луками єдиний природний комплекс. Тим більше, що залишків заплави Дніпра поблизу Києва вже майже не залишилось.

Література

- Борейко В.Є., Мельник В.І., Грищенко В.М., Листопад О.Г. (1997): Гордість заповідної Київщини. Київ. 1-123.
- Грищенко В. (1987): У колонії сірої чаплі. - Рідна природа. 3: 49.
- Грищенко В.Н. (1988): О встрече стаи белого аиста в летний период. - Орнитология. М.: МГУ. 23: 207.
- Грищенко В.М. (1994): Програма моніторингу за популяціями білого і чорного лелек в Україні. - Мат-ли 1-ї конфер. молодих орнітологів України. Чернівці. 143-144.
- Грищенко В.Н. (1995): Некоторые наблюдения за бродячей группой черных аистов в июне. - Беркут. 4 (1-2): 94.
- Грищенко В.Н., Гаврилук М.Н., Горошко О.А., Дремлюга Г.Н., Нечай И.И., Осавлюк Д.С. (1994): К распространению редких видов хищных птиц в Киевской области. - Беркут. 3 (2): 152-153.
- Грищенко В.Н., Сорокун Г.Н., Горошко О.А. (1991): О гнездовании большого баклана под Киевом. - Орнитология. М.: МГУ. 25: 155.
- Лопарев С.А., Батова Н.И. (1997): Об охране птиц на некоторых хозяйственно используемых землях Центральной Украины. - Заповідна справа в Україні. 3 (2): 46-51.
- Микитюк А. (сост.). (1995): ІВА програма. Территории, важные для сохранения видовой разнообразия птиц: категории и критерии оценки. Киев. 1-59.
- Моніторинг за популяціями білого і чорного лелек в Україні (1995а): Річний бюлетень. 1993. Чернівці. 2: 1-9.
- Моніторинг за популяціями білого і чорного лелек в Україні (1995б): Річний бюлетень. 1994. Чернівці. 3: 1-10.
- Моніторинг популяцій білого і чорного лелек в Україні (1997): Річний бюлетень. 1995. Чернівці. 4: 1-18.
- Фесенко Г.В. (1984): Гнездование малой белой цапли в Киевской области (*Egretta garzetta L.*). - Вестн. зоол. 2: 88.
- Grishchenko V.N. (in press): Black Stork in the Kiev region of Ukraine. - Black Stork in the changing world. Riga.
- Jahresbericht zum Monitoring Greifvögel und Eulen Europas (1995): Halle/Saale: Martin-Luther-Universität. 7: 1-91.
- Jahresbericht zum Monitoring Greifvögel und Eulen Europas (1996): Halle/Saale: Martin-Luther-Universität. 8: 1-120.